

*Др Стефан Шокињов,
редовни професор*

УДК: 001.895:338.246
DOI: 10.46793/UPSSIX.567S

ДРЖАВНА ПОМОЋ ЗА ИСТРАЖИВАЊЕ И РАЗВОЈ И ИНОВАЦИЈЕ ЗА КОЈУ СЕ ПРЕТПОСТАВЉА ДА ЈЕ КОМПАТИБИЛНА СА УНУТРАШЊИМ ТРЖИШТЕМ*

Резиме

Државна помоћ за истраживање, развој и иновације је врста хоризонталне државне помоћи која је условно компатибилна са унутрашњим тржиштем. У редовним околностима, свака планирана државна помоћ, било да је програмска или индивидуална, пријављује се Европској Комисији која процењује њену компатибилност са унутрашњим тржиштем. Међутим, уколико се државна помоћ за истраживање, развој и иновације даје под прописаним условима, претпоставља се да је компатибилна са унутрашњим тржиштем и не мора се пријављивати Европској комисији. Услови под којима се државна помоћ за истраживање, развој и иновације сматра компатибилном са унутрашњим тржиштем прописани су Регулаторном Комисије бр. 651/2014 од 17. јуна 2014. године. Који су то услови, предмет је овог чланка.

Кључне речи: *контрола државне помоћи, Европска унија, спојивост са унутрашњим тржиштем, истраживање и развој, иновације.*

1. Увод

Привредни раст и раст животног стандарда, данас, у највећој мери зависе од техничко-технолошког напретка, односно иновација и инвентивности.¹

* Рад је резултат истраживања на пројекту Правног факултета Универзитета у Крагујевцу: „Усклађивање правног система Србије са стандардима Европске уније”, који се финансира из средстава Факултета.

¹ Лабудовић Станковић, Ј., *Технички прогрес као фактор привредног раста, Усклађивање правног система Србије са стандардима Европске уније*, књ. 8, Крагујевац 2020, стр. 479. Поменути аутор на стр. 483 овог чланка наводи да постоје процене да је допринос техничко-технолошког развоја стопи привредног раста око 60-

Стефан Шокињов, Државна помоћ за истраживање и развој и иновације за коју се претпоставља да је компатибилна са унутрашњим тржиштем (стр. 567-579)

Постоје разне врсте иновација. Оне могу бити техничко-технолошке, организационе, пословне и др. Такође, иновације могу потицати из различитих извора. Но, најзначајнији извор техничко-технолошких иновација је истраживање и развој. Резултат истраживања и развоја је знање, односно интелектуални капитал. Готово 70% раста продуктивности објашњава се коришћењем интелектуалног капитала.² Интелектуални капитал је најзначајнији фактор продуктивности јер се не исцрпљује, извор је бесконачног раста и на њега не делује закон опадајућих приноса,³ пошто су трошкови за истраживање и развој углавном односно готово у потпуности фиксни, па је маргинални трошак коришћења знања минималан или га уопште нема.⁴ Најкраће речено, пословни успех зависи од иновација,⁵ а ове од истраживања и развоја.

Имајући у виду речено о значају иновација и интелектуалног капитала за привредни и уопште друштвени развој, сасвим би било оправдано очекивати да по питању инвестирања у истраживање и развој нема никаквих застоја и проблема и да је финансирање истраживања и развоја нешто тако разумљиво да се подразумева само по себи. Али није. Обезбедити финансијска средства за истраживање и развој на комерцијалној основи уопште није лако.⁶ У ствари поприлично је тешко, односно много теже него за стандардно кредитирање.⁷ А разлога је више.

80%, односно да је према истраживањима Роберта Солоуа (*Robert Solow*) чак 7/8 привредног раста у САД у периоду од 1900-1949. узроковано техничким унапређењима.

² Shah, A., *The Economics of Research and Development: How Research and Development Capital Affects Production and Markets and is Affected by Tax Incentives*, The World Bank, Policy Research Department, Public Economics Division, Washington 1994, стр. 8. Поменути аутор интелектуални капитал у овом раду означава изразом *R&D capital*.

³ Лабудовић Станковић, Ј., *нав. чланак*, стр. 482.

⁴ Shah, A., *нав. дело*, стр. 25. Другим речима, знање се употребом не троши.

⁵ Оно што разликује успешна од неуспешних предузећа је њихова иновативна способност (Baldwin, J. R. *The Importance of Research and Development for Innovation in Small and Large Canadian Manufacturing Firms*, Analytical Studies Branch – Research Paper Series, Statistics Canada No.107, стр. 30).

⁶ Hall, B. H., *The Financing of Research and Development*, Working paper 8773, National Bureau of Economic Research, Cambridge 2002, стр. 2. Приступ средствима за финансирање истраживања и развоја остаје највећа брига привредних субјеката, поготово иновативних МСП-а (*Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions*, “More Research and Innovation – Investing for Growth and Employment: A Common Approach” Brussels, 12.10.2005. COM(2005) 488 final, стр. 12).

⁷ Напоменули бисмо да разлози отежаног комерцијалног финансирања истраживања и развоја много теже погађају мала и средња него велика предузећа, јер велика предузећа истраживање и развој добрим делом финансирају из интерних средстава.

Прво, исход пројекта истраживања и развоја је неизвесан.⁸ Ова неизвесност поскупљује кредит тј. повећава цену капитала за истраживање и развој.

Цену капитала за истраживање и развој повећава и тзв. асиметрија информација између иноваторског предузећа и инвеститора. Иноваторско предузеће не сме саопштити све информације у вези са пројектом инвеститору, тако да овај не може са извесношћу проценити у шта се упушта и колики су изгледи за успех, што улагање чини ризичнијим. Последица асиметрије информисаности је такође поскупљење капитала за истраживање и развој.

Једна од препрека комерцијалног финансирања истраживања и развоја су и средства обезбеђења. Иновативна предузећа ће најчешће као средство обезбеђења понудити субјективна права интелектуалне својине чију вредност банке нису у стању довољно прецизно да процене и зато их нерадо прихватају као залог.⁹ Додатну тешкоћу у процени вредности субјективних права интелектуалне својине понуђених у залогу представља и то што је потребно проценити колико ће та права вредети у време враћања кредита. Ово зато што пројекти истраживања и развоја трају дуже време и што од почетка пројекта, па до остваривања зараде од резултата пројекта, протекне неколико година.¹⁰

Поједини аутори као разлог за отежано комерцијално финансирање истраживања и развоја наводе преливање (*spillover*) знања због чега је присвајање резултата истраживања и развоја имперфектно.¹¹ Другим речима, због преливања знања, чак и у случају патентирања, иноваторско предузеће коришћењем развијених знања неће моћи да оствари онолику зараду коју би остварило кад би над резултатима истраживања и развоја уживало апсолутни фактички монопол.

Због ових и других разлога државе су принуђене да обезбеде финансирање истраживања и развоја из јавних извора.¹² Финансирање пословних активности

⁸ Shah, A., *нав. дело*, стр. 33. Понекад није неизвесно да ће пројекат резултирати новим знањем, али је неизвесно да ли ће пројекат бити окончан пре конкурената, односно да ли ће проналазак као резултат пројекта бити патентабилан.

⁹ *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions*, "Europe 2020 Flagship Initiative Innovation Union" SEC(2010) 1161, Brussels, 6.10.2010. COM(2010) 546 final, стр. 14.

¹⁰ Prodan, I., *Influence of Research and Development Expenditures on Number of Patent Applications: Selected Case Studies in OECD Countries and Central Europe, 1981-2001*, Applied Econometrics and International Development No. 4/2005, стр. 8.

¹¹ Shah, A., *нав. дело*, стр. 31. У економској литератури је неспорно да је због преливања знања друштвена корист од истраживања и развоја виша него приватна (Hall, V. H., *нав. чланак*, стр. 2).

¹² „Директно финансирање, обично у форми субвенција, представља основни вид подршке истраживању и развоју у многим државама“ (*Communication from the*

Стефан Шокињов, Државна помоћ за истраживање и развој и иновације за коју се претпоставља да је компатибилна са унутрашњим тржиштем (стр. 567-579)

из јавних извора је у праву конкуренције познато као државна помоћ. У овом случају то је државна помоћ за истраживање и развој и иновације.

2. Државна помоћ за истраживање и развој и иновације

Државна помоћ је у начелу забрањена. Од начелне забране давања државне помоћи постоје изузеци. Неки изузеци су апсолутни, а неки релативни. Релативно су од забране давања државне помоћи изузети они програми и појединачни случајеви државне помоћи који могу бити, али не морају и нису увек, компатибилни са унутрашњим тржиштем. Такви случајеви државне помоћи називају се условно компатибилном државном помоћи. Државна помоћ за истраживање и развој и иновације традиционално се сматра условно компатибилном државном помоћи. Условно компатибилна државна помоћ ће бити изузета од забране давања само кад се у конкретном случају утврди да је планирана државна помоћ, која је предмет испитивања, компатибилна са унутрашњим тржиштем. Генерално, државна помоћ за истраживање и развој и иновације сматра се компатибилном са унутрашњим тржиштем када се може очекивати:

- а. да ће се њоме ублажити тржишни недостатак:
 - спровођењем важног пројекта од европског интереса или
 - олакшањем развоја конкретне привредне делатности и

б. када из тога проистекло нарушавање конкуренције није противно општем интересу.¹³

Захваљујући искуству стеченом у примени Регулative бр. 800/2008, Комисија је у могућности да утврди услове под којима се може конституисати правна претпоставка да је конкретан програм или појединачна државна помоћ компатибилна са унутрашњим тржиштем. Ови услови прописани су Регулativeм Комисије бр. 651/2014 од 17. јуна 2014. године о проглашењу појединих категорија државне помоћи компатибилним са унутрашњим тржиштем у примени чл. 107 и 108 Уговора о функционисању Европске уније.¹⁴ Нова државна помоћ која се даје у складу са условима прописаним овом регулативом не мора бити пријављена Европској Комисији.

Према поменутој регулативи, државна помоћ за истраживање и развој и иновације може се давати за:

- пројекте истраживања и развоја;

Commission, "Investing in research: an action plan for Europe" Brussels, 4.6.2003. COM(2003) 226 final/2, стр. 14).

¹³ *Community Framework for State Aid for Research and Development and Innovation*, OJ C 198 of 27.06.2014, тач. 4.

¹⁴ *Commission Regulation (EU) No 651/2014 of 17 June 2014 declaring certain categories of aid compatible with the internal market in application of Articles 107 and 108*, OJ L 187, 26.6.2014 (даље у тексту: *Регулатива*).

- улагање у истраживачке инфраструктуре;
- иновационе кластере;
- иновације (у) малим и средњим предузећима;
- иновације процеса и организације пословања и
- истраживање и развој у сектору рибарства и водопривреде.

2.1. Државна помоћ за пројекте истраживања и развоја

Државна помоћ за пројекте истраживања и развоја даје се за финансирање:

- основног истраживања,
- индустријског истраживања,
- експерименталног развоја и
- израду студије изводљивости.

Под основним истраживањем подразумева се експериментални или теоријски рад предузет првенствено како би се стекла нова темељна знања о феноменима и чињеницама објективне стварности, а која знања нису пододбна за непосредну тржишну примену или коришћење.¹⁵ Истраживање које је претежно основног, базичног, карактера (значи да више од половине прихватљивих трошкова настаје спровођењем основног истраживања), може се финансирати са највише 40 милиона евра по предузећу по пројекту.¹⁶

Индустријско истраживање је планирано истраживање или критички преглед предузет у циљу стицања нових знања и вештина потребних за развој нових производа, процеса или услуга, односно постизање знатног побољшања постојећих производа, процеса или услуга.¹⁷ Индустријско истраживање се може финансирати са највише 20 милиона евра по предузећу по пројекту.¹⁸

Експериментални развој је стицање, комбиновање, обликовање или коришћење постојећих научних, технолошких, пословних и осталих релевантних знања и вештина у циљу развоја нових или побољшања постојећих производа, процеса или услуга.¹⁹ Експериментални развој се може финансирати са највише 15 милиона евра по предузећу по пројекту.²⁰

¹⁵ Регулатива, чл. 2(1), тач. 84.

¹⁶ Регулатива, чл. 4, ст. 1, тач. i, подтачка i.

¹⁷ Регулатива, чл. 2(1), тач. 85.

¹⁸ Регулатива, чл. 4, ст. 1, тач. i, подтачка ii.

¹⁹ Регулатива, чл. 2(1), тач. 86. Експериментални развој може обухватати израду прототипова, активности демонстрације, пилот-пројекте, испитивање и проверу нових или побољшаних производа, процеса или услуга у окружењу које одражава оперативне услове из стварног живота где је примарни циљ остварење даљњих техничких побољшања на производима, процесима или услугама који нису суштински одређени. То може обухватити и развој тржишно употребљивог прототипа или пилот-пројекта који је истовремено и финални тржишни производ, а прескупо би га било произвести само да би се употребљавао у сврху демонстрационих активности и провере. С друге стране, под експерименталним развојем се никад не подразумевају рутинске или

Државна помоћ за истраживање и развој и иновације додељује се, по правилу, у виду субвенција. Субвенције су неповратна средства. Међутим, државна подршка истраживању и развоју и иновацијама може бити пружена и у другим видовима као што су бескаматни зајмови, пореске олакшице и ослобођења итд. Када прималац државне помоћи има обавезу да примљена средства врати, онда се максимални износи државне помоћи предвиђени за неповратна средства увећавају за додатних 50%.²¹ Даље, ако се пројекат истраживања и развоја остварује у оквиру програма ЕУРЕКА или путем заједничког предузећа успостављеног на основу чл. 185 или 187 Уговора о функционисању Европске уније, максимални износи државне помоћи за истраживање и развој удвостручују се.²²

Студија изводљивости (*feasibility study*) је интелектуално-стручни рад на евалуацији и анализи потенцијала пројекта, чији је циљ подржати процес доношења одлука објективним и рационалним откривањем његових предности и недостатака, могућности и претњи, те утврдити ресурсе потребне за његову реализацију и, на крају, и његове изгледе на успех.²³ За финансирање израде студије изводљивости може се доделити до 7,5 милиона евра по студији.

Средствима државне помоћи генерално, па и државне помоћи за истраживање и развој, могу се финансирати само они трошкови за које је то унапред прописано. Ти трошкови се називају признатим трошковима. Кад су у питању пројекти истраживања и развоја признају се следећи трошкови:

(а) трошкови особља: истраживача, техничара и осталог помоћног особља ангажованог на истраживачком пројекту;²⁴

(б) трошкови инструмената и опреме, у обиму и у раздобљу у којем се употребљавају за пројекат. Ако се ти инструменти и опрема не употребљавају за пројекат током читавог века трајања, прихватљивим трошковима сматрају

периодичне измене постојећих производа, производних линија, производних процеса, услуга и других текућих активности, чак и ако те измене узрокују побољшања.

²⁰ Регулатива, чл. 4, ст. 1, тач. i, подтачка iii.

²¹ Регулатива, чл. 4, ст. 1, тач. i, подтачка v.

²² Регулатива, чл. 4, ст. 1, тач. i, подтачка iv. Поједини аутори сматрају да предузећа истраживање и развој више воле спроводити у форми истраживачких заједничких подухвата (*research joint ventures*) него у форми класичне кооперације (Silipo, D., *Incentives and Forms of Cooperation in Research and Development*, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1071967 (приступ јануара 2021), стр. 8).

²³ Регулатива, чл. 2(1), тач. 87.

²⁴ У литератури се наводи да на накнаде истраживачима и помоћном особљу отпада најмање 50% укупних трошкова пројекта истраживања и развоја и да је то једна од специфичности улагања у истраживање и развој у односу на класично инвестирање капитала (Hall, V. H., *нав.чланак*, стр. 4).

се, у складу са општеприхваћеним рачуноводственим стандардима, само трошкови амортизације настали у раздобљу трајања пројекта;

(в) трошкови зграда и земљишта, у мери и за период у којем се употребљавају за пројекат. За зграде се, у складу са општеприхваћеним рачуноводственим стандардима, прихватљивим трошковима сматрају само трошкови амортизације настали током трајања пројекта. За земљиште, прихватљиви трошкови су трошкови уступања на комерцијалној основи и стварно настали капитални трошкови;

(г) трошкови истраживања које се спроводи на основу уговора, знања и патената прибављених цесијом или уступљених на коришћење по тржишним условима, као и трошкови консултантских и њима еквивалентних услуга коришћених искључиво за потребе пројекта;

(д) додатни режијски трошкови и остали издаци пословања, укључујући и трошкове материјала, потрошне робе и сличних производа, насталих директно као последица спровођења пројекта.

Само се за базична истраживања признаје 100% трошкова. То су почетна истраживања, „најдаља“ од тржишта, са највишим степеном неизвесности, а знања која се стичу су, по правилу, лако усвојива и тиме подобнија за преливање. За индустријско истраживање државна помоћ може износити највише 50% признатих трошкова. Исто толико (50%) трошкова се по основу државне помоћи може надокнадити за израду студија изводљивости, док максимални износ државне помоћи за експериментални развој не сме премашивати 25% признатих трошкова. У неким случајевима се по основу државне помоћи може надокнадити виши износ трошкова. Тако мала предузећа могу захтевати да им се државна помоћ повећа за 20%, а средња предузећа за 10% признатих трошкова.²⁵ Поред тога, независно од величине предузећа, државна помоћ може бити увећана за 15% признатих трошкова ако алтернативно:

1. у случају заједничког пројекта:

а. у пројекту учествује најмање једно мало или средње предузеће или се пројекат спроводи у најмање две државе чланице Европске уније или у једној држави чланици и другој држави која је уговорна страна споразума о европском економском простору, а ниједно предузеће не сноси самостално више од 70% признатих трошкова или

б. између једног предузећа и једне или више научно-истраживачких организација (НИО), при чему НИО сноси најмање 10% признатих трошкова и има право на објављивање властитих резултата истраживања или

2. резултати пројекта се саопштавају неодређеном броју лица на конференцијама, објављивањем, достављањем у репозиторијум с јавним

²⁵ Регулатива, чл. 25(6)а. Но ни по том основу увећана, ако се даје за индустријско истраживање или експериментални развој, државна помоћ не сме премашивати 80% признатих трошкова.

Стефан Шокињов, Државна помоћ за истраживање и развој и иновације за коју се претпоставља да је компатибилна са унутрашњим тржиштем (стр. 567-579)

приступом или бесплатним компјутерским програмима и компјутерским програмима са отвореним кодом.

2.2. Државна помоћ за улагање у истраживачке инфраструктуре

Вредност знања и искуства које се стиче у пројектима истраживања и развоја у великој мери зависи од квалитета истраживачке инфраструктуре. „Висококвалитетне истраживачке инфраструктуре су све потребније за револуционарна истраживања.“²⁶ Истраживачку структуру чине: објекти, ресурси и с тим повезане услуге које истраживачи употребљавају за спровођење истраживања у свом научном пољу. Истраживачка инфраструктура обухвата: опрему или комплете инструмената, ресурсе који се темеље на знању као што су збирке, архиви и структурирани научни подаци, инфраструктуре које се заснивају на информационим и комуникационим технологијама, као што су мрежна компјутерска, програмска и комуникациона инфраструктура, те сва друга средства јединствене природе која су битна за истраживање. Такве структуре могу бити „на једном месту“ или приступачне као организована мрежа ресурса у складу са чл. 2(а) Регулative Савета бр. 723/2009 од 25. јуна 2009. године о правном оквиру Заједнице за Конзорцијум европских истраживачких инфраструктура (ERIC). За улагање у истраживачку инфраструктуру државна помоћ може износити највише 20 милиона евра по инфраструктури. Могу се финансирати како изградња, тако и надоградња истраживачких инфраструктура. Финансирају се трошкови улагања како у материјалну, тако и у нематеријалну имовину, али највише до 50% признатих трошкова.

Понекад корисник истраживачке инфраструктуре обавља и економске и некономске делатности. У том случају се и трошкови и приходи од сваке врсте делатности евидентирају посебно у складу са рачуноводственим стандардима. Разуме се да се државном помоћи за улагање у истраживачке инфраструктуре не могу финансирати трошкови настали обављањем економске делатности.

2.3. Државна помоћ за иновационе кластере

Под иновационим кластерима се подразумевају структуре или организоване групе самосталних правних субјеката (као што су иновативна предузећа, мала, средња и велика предузећа, НИО, непрофитне организације и остали повезани привредни субјекти), основане у циљу подстицања иновационих активности, а што се постиже заједничким коришћењем објеката, разменом знања и стручности, те ефикасним доприносом: преносу

²⁶ Регулative, тач. 48 Преамбуле.

знања, умрежавању, ширењу информација и сарадњи између предузећа и других организација.²⁷ Иновациони процес је сложен и у њему учествују субјекти који обављају различите делатности. Што је међу тим субјектима боља повезаност, то ће иновациони процес бити плодноснији. Државном помоћи за иновационе кластере се тако финансира повезивање субјеката иновационог процеса односно тзв. троугла знања²⁸ (образовање – истраживање – иновација). Ова помоћ по кластеру не може износити више од 7,5 милиона евра.²⁹

Државна помоћ за иновационе кластере може бити инвестициона и оперативна. Инвестициона државна помоћ може се доделити за конституисање или унапређење иновационих кластера. Надокнађују се трошкови улагања у материјалну и нематеријалну имовину у максималном износу до 50%. Интензитет државне помоћи може се повећати за 15% за иновационе кластере који се налазе у потпомогнутим регионима, а испуњени су услови из чл. 107(3)а УФЕУ³⁰ односно за 5% за иновационе кластере који се налазе у потпомогнутим регионима, а испуњени су услови из чл. 107(3)ц УФЕУ³¹.

Оперативна државна помоћ се додељује за надокнаду трошкова рада и пословања. Прихватљивим трошковима у контексту оперативне државне помоћи сматрају се трошкови запослених и административни трошкови (укључујући и режијске трошкове) који се односе:

- на олакшавање сарадње, размене информација и пружање специјализованих и прилагођених услуга пословне подршке;
- на промоцију кластера, како би се повећало чланство и видљивост кластера;
- на управљање објектима кластера, организацију програма усавршавања, радионице и конференције организоване у циљу подстицања размене знања, повезивања и транснационалне сарадње.

Висина оперативне државне помоћи не може премашивати 50% признатих трошкова за раздобље током кога се помоћ додељује, а које не може трајати дуже од 10 година.

Бенефицијар државне помоћи за иновационе кластере је – иновациони кластер, односно субјект који управља активностима кластера.

²⁷ Регулатива, чл. 2(1) тач. 92.

²⁸ *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions*, "Europe 2020...", стр. 12.

²⁹ Регулатива, чл. 4(1)к.

³⁰ Подручја на којима је животни стандард изузетно низак или у којима постоји знатна незапосленост.

³¹ Развој привредних делатности или привредних грана, без промене услова пословања противно заједничким интересима.

2.4. Државна помоћ за иновације у малим и средњим предузећима

Мала и велика предузећа се међусобно суштински разликују по питању способности за стицање и трансформацију информација.³² Мала и средња предузећа ће ређе започињати пројекте истраживања и развоја (чешће ће имитирати), ређе ће стварати нове производе, а поготово нове процесе (чешће ће побољшавати постојеће производе и процесе). Мала и средња предузећа ће много ређе спроводити истраживање у континуитету (то ће чешће бити повремено истраживачки и развојни пројекти³³) и много ређе ће организовати посебно одељење за истраживање и развој. И као да то све није довољно, мала и новооснована предузећа у технолошко интензивним делатностима се суочавају са вишом ценом инвестиционог капитала за истраживање и развој него велика предузећа.³⁴ Због свега тога, малим и средњим предузећима је потребна додатна подршка кад су у питању иновације, па се тако малим и средњим предузећима може доделити државна помоћ ради:

- стицања, потврђивања и заштите патената и других права интелектуалне својине,

- ангажовања висококвалификованог особља³⁵ из НИО или великог предузећа на пројекту истраживања и развоја и иновације у малом или средњем предузећу, под условом да се ангажовањем висококвалификованог стручњака не врши замена постојећег запосленог и

- плаћања консултантских³⁶ и помоћних услуга за иновације³⁷.

Максимални износ државне помоћи за иновације у малим и средњим предузећима не може бити виши од 5 милиона евра по предузећу по пројекту, а највише може износити 50% признатих трошкова. Изузетно, државна помоћ за консултантске и помоћне услуге за иновације може износити 100% ових трошкова, под условом да укупни износ помоћи за консултантске и помоћне

³² Baldwin, J. R., *нав.чланак*, стр. 33.

³³ Истраживање и развој резултирају вишом стопом успеха ако се спроводе континуирано (*нав.чланак*, стр. 34).

³⁴ Hall, V. H., *нав. чланак*, стр. 26.

³⁵ Висококвалификованим особљем сматра се особље са факултетским образовањем и најмање 5 година професионалног искуства (у шта се рачуна и време проведено на докторским студијама).

³⁶ Под консултантским услугама се осим услуга консалтинга подразумева помоћ и усавршавање у подручју преноса знања, стицања, остваривања и заштите интелектуалних творевина и примене права интелектуалне својине.

³⁷ Помоћне услуге за иновације су услуге: обезбеђења канцеларијског простора, банака података, библиотека, истраживања тржишта, лабораторија, исходовања знака квалитета и уопште испитивање и сертификарање за потребе развоја ефикаснијих производа, процеса или услуга.

услуге за иновације не премашује 200.000. евра по предузећу у току три узастопне године.

2.5. Државна помоћ за иновације процеса и организације пословања

Иновација процеса је увођење нових или знатно побољшаних метода производње или испоруке. Иновацијом процеса ће се сматрати и знатне промене у техникама, опреми или софтверу. Међутим, мање измене или побољшања, повећање производних капацитета или капацитета услуга додавањем производних или логистичких система врло сличних онима који се већ употребљавају, престанак употребе процеса, проста замена или повећање основног капитала, промене настале искључиво као последица промене факторских цена, прилагођавање купцима, локализација, редовне, сезонске и друге цикличне промене те трговина новим или знатно побољшаним производима, не сматрају се иновацијом процеса.

Под иновацијама организације пословања подразумева се увођење нове организационе методе у пословној пракси предузећа, организацији радног места или екстерним односима. Иновације организације пословања се не односе на измене организационих метода које предузеће већ примењује, промену управљачке стратегије, спајања, преузимања, престанак употребе процеса, просту замену или проширење оснивачког капитала, као ни промене које су искључиво последица промене факторских цена, прилагођавање купцима, локализација, редовне, сезонске и друге цикличне промене, те трговину новим или знатно побољшаним производима.

Државна помоћ за иновације процеса и организације пословања може се доделити за подмирење трошкова:

- особља,
- инструмената, опреме, зграда и земљишта, у обиму и током раздобља у којем се употребљавају за пројекат,
- истраживања које се спроводи на основу уговора,
- прибављања знања и патената,
- режије и осталих трошкова пословања, укључујући и трошкове потрошног материјала и сличних производа, ако су настали у вези са спровођењем пројекта (тј. не би настали у одсуству пројекта).

Максимални износ државне помоћи за иновације процеса и организације пословања не може бити виши од 7,5 милиона евра по предузећу по пројекту, при чему се може надокнадити највише 50% признатих трошкова и то ако је бенефицијар државне помоћи мало или средње предузеће. Ако се државна помоћ додељује великом предузећу, она не сме премашити 15% признатих трошкова, а може се доделити само ако велико предузеће овај иновациони пројекат спроводи у сарадњи са малим или средњим предузећем, при чему МСП сносе најмање 30% признатих трошкова.

2.6. Државна помоћ за истраживање и развој у сектору рибарства и водопривреде

Државна помоћ за истраживање и развој у сектору рибарства и водопривреде је специфичан вид државне помоћи за истраживање и развој. Додељује се само НИО и само за пројекте који су од интереса за целокупну привредну грану – значи за сва предузећа у области рибарства и водопривреде. Резултати пројекта морају бити постављени на интернет и бесплатно доступни свим привредним субјектима који се баве рибарством или водопривредом најмање пет година од датума завршетка пројекта. За ове пројекте се дозвољава надокнада свих признатих трошкова.

3. Закључак

Интелектуални капитал и иновације су најзначајнији привредни ресурс и најзначајнији фактор привредног раста. Интелектуални капитал и иновација редовно настају у пројектима истраживања и развоја. Међутим, и поред свег значаја истраживања и развоја за привредни и уопште друштвени развој, финансирање истраживања и развоја је проблематично јер је због неизвесности и дуготрајности пројекта, преливања знања, асиметрије информација којима располажу реализатор пројекта и инвеститор, проблема са средствима обезбеђења и других разлога инвестициони капитал за истраживање и развој много скупљи него инвестициони капитал намењен за стандардна улагања. Проблем финансирања се решава допуштањем, и чак, подстицањем сарадње међу предузећима (без обзира што су конкуренти) и јавним финансирањем у виду државне помоћи.

Државна помоћ је у начелу забрањена. Ипак од сваког правила, па и овог, постоје изузеци, па се државна помоћ може доделити када је компатибилна са унутрашњим тржиштем. Зависно од сврхе за коју се даје, компатибилност са унутрашњим тржиштем се некад претпоставља, а некад се мора посебно утврдити. Државна помоћ која се може дати онда када Европска Комисија утврди да је компатибилна са унутрашњим тржиштем, назива се условно компатибилном државном помоћи и државна помоћ за истраживање и развој и иновације се традиционално сматра условно компатибилном државном помоћи. Регулативом Комисије бр. 651/2014 од 17. јуна 2014. године, прописани су услови под којима се државна помоћ дата за истраживање и развој и иновације сматра компатибилном са унутрашњим тржиштем, без потребе да се то утврђује у посебном административном поступку. То значи да је државна помоћ која је дата под условима прописаним поменутом регулативом допуштена и не мора се пријављивати Европској Комисији.

По основу поменуте регулативе државна помоћ за истраживање и развој и иновације може се доделити за: пројекте истраживања и развоја, улагање у истраживачке инфраструктуре, иновационе кластере, иновације у малим и

средњим предузећима, иновације процеса и организације рада и истраживање и развој у сектору рибарства и водопривреде.

*Stefan Šokinjov, Ph.D.,
Full-time Professor*

THE STATE AID FOR RESEARCH & DEVELOPMENT AND INNOVATION CONSIDERED COMPATIBLE WITH THE INTERNAL MARKET

Summary

Capital for conducting R&D projects is relatively more expensive than for ordinary investment. That is why public support i.e. state aid is necessary. Preferred type of state aid for research & development and innovation is direct funding in the form of grants. This type of state aid generally belongs to state aids that may be considered to be compatible with the internal market. If a new state aid compatible with the internal market European Commission must find out separately for every notified aid. But if state aid for research & development and innovation is awarded under conditions laid down by Commission Regulation (EU) No 651/2014 of 17 June 2014 declaring certain categories of aid compatible with the internal market in application of Articles 107 and 108 of the Treaty, there is a legal presumption that state aid is compatible with the internal market and at the same time it is exempted from the notification requirement. State aid that is considered compatible with the internal market can be given for: research and development projects, research infrastructures, innovation clusters, innovation by SMEs, process and organisational innovation and research and development in the fishery and aquaculture sector.

Key words: *European Union, State aid control, compatibility with internal market, research&development, innovation.*